

KONFERENSIYA

“JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIY
RIVOJLANISHINING ASOSIY
YO’NALISHLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

2025-yil 21 noyabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIIY
RIVOJLANISHINING ASOSIIY YO‘NALISHLARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
*mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari
to‘plami*
(2025-yil 21-22-noyabr)

JIZZAX-2025

Jizzax viloyati ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Iqtisodiyot va turizm kafedrası, 2025-yil 21-22-noyabr. 557-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma‘ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas‘ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay‘ati a‘zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma‘ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

12. United Nations ESCAP. *Promoting Innovation for SMEs: Policy Framework and Practices*. Bangkok, 2020.
13. Ziyodullaev, N. S., & Teshaboyev, B. B. “O‘zbekiston sharoitida kichik biznesning innovatsion faoliyatini rivojlantirish muammolari.” *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali*, №3, 2022.
14. Jo‘raev, O. “Innovatsion iqtisodiyotda kichik tadbirkorlikning roli.” *O‘zbekiston iqtisodiy axborotnomasi*, 2021.
15. Karimov, U. *Tadbirkorlik faoliyati va innovatsiyalar boshqaruvi*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
16. Porter, M. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press, 2008.
17. World Economic Forum. *Global Competitiveness Report 2023*. Geneva: WEF, 2023.

JIZZAX VILOYATINING EKOTURIZM TIZIMI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o‘g‘li
Qarshi davlat universiteti tayanch doktoranti
email: isomiddinov191298@gmail.com,
ORCID:0009-0008-1855-0939

Annotatsiya: Ushbu maqolada Jizzax viloyatining ekoturizm salohiyati va uning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta’siri chuqur tahlil qilinadi. Tabiiy landshaftlar, biologik xilma-xillik, madaniy meros va mahalliy hamjamiyatdagi ehtiyojlar asosida ekoturizm imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, infratuzilma, boshqaruv va moliyalashtirishdagi muammolar identifikatsiya qilinib, barqaror rivojlanish uchun amaliy takliflar taqdim etiladi.

Kalit so‘zlar: Jizzax viloyati, ekoturizm, barqaror turizm, tabiiy resurslar, mahalliy rivojlanish.

Аннотация: В данной статье проводится глубокий анализ туристического потенциала Джиззахской области и его влияния на социально-экономическое развитие. Рассматриваются возможности экотуризма на основе природных ландшафтов, биологического разнообразия, культурного наследия и потребностей местного сообщества. Кроме того, идентифицируются проблемы инфраструктуры, управления и финансирования, а также предлагаются практические рекомендации для устойчивого развития.

Ключевые слова: Джиззахская область, экотуризм, устойчивый туризм, природные ресурсы, местное развитие.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the ecotourism potential of Jizzakh region and its impact on socio-economic development. Ecotourism opportunities are explored based on natural landscapes, biodiversity, cultural heritage, and the needs of the local community. Additionally, issues related

to infrastructure, management, and financing are identified, and practical recommendations for sustainable development are presented.

Keywords: Jizzakh region, ecotourism, sustainable tourism, natural resources, local development.

Kirish. So‘nggi yillarda ekologik turizm global miqyosda nafaqat turizm industriyasining eng istiqbolli yo‘nalishlaridan biri, balki barqaror rivojlanishning ustuvor omili sifatida ham e‘tirof etilmoqda. Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO) ekologik turizmning yillik o‘sinh sur‘atlari 4–7 foiz atrofida ekanini ta‘kidlaydi va ekologik yo‘nalishdagi sayohatlar pandemiyadan keyingi davrda eng tez tiklangan segmentlardan biri bo‘lib, ko‘plab davlatlarning iqtisodiy rejalashtirishida muhim o‘rin egallab borayotganini qayd etadi [1]. Bunga sabab sifatida tabiatga intilishning kuchayishi, ekologik xavfsizlik masalalarining dolzarb bo‘lishi hamda rekreatsion xizmatlarning sog‘liq uchun muhim omilga aylanishi ko‘rsatiladi.

O‘zbekiston ham mazkur global tendensiyalarni chuqur anglab, ekoturizmni barqaror rivojlantirishga qaratilgan qator davlat dasturlarini amalga oshirmoqda. Xususan, 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Turizmni rivojlantirish strategiyasida ekologik turizm yo‘nalishlarini qo‘llab-quvvatlash, milliy bog‘lar va qo‘riqxonalarda zamonaviy infratuzilma yaratish, turizmning ekologik standartlarga mos boshqaruv tizimini yo‘lga qo‘yish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan [2]. Mamlakatimizdagi tabiiy hududlarning o‘ziga xosligi, xilma-xilligi va hali to‘liq o‘zlashtirilmagan salohiyatining mavjudligi ekoturizmni jadal rivojlantirish imkonini beradi.

Jizzax viloyati O‘zbekistonning o‘ziga xos tabiiy landshaftlarga ega hududlaridan biri bo‘lib, ekoturizm rivoji uchun katta imkoniyatlar bilan ajralib turadi. Viloyat hududida joylashgan Zomin milliy bog‘i, Forish tog‘lari, O‘smat o‘rmon massivi, Sangzor vodiysi, Jomboy tog‘ tizmalari va boshqa tabiiy majmualar ekologik turizmning asosiy bazasini tashkil etadi. Ayniqsa, Zomin milliy bog‘i – respublikaning eng qadimiy va yirik qo‘riqlanadigan hududlaridan biri sifatida noyob bioxilma-xillikni o‘zida mujassam etgan bo‘lib, yiliga minglab mahalliy va xorijiy sayyohlarni jalb qiladi [3].

Ekoturizmning Jizzax viloyati uchun ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati beqiyosdir. Bu yo‘nalish yangi ish o‘rinlarini yaratish, mahalliy aholining daromad manbalarini ko‘paytirish, hududning transport va rekreatsion infratuzilmasini yaxshilash, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishiga xizmat qiladi [4]. Ekoturizmning barqaror rivoji ekologik madaniyatni oshirish, milliy tabiiy resurslarni muhofaza qilish, mahalliy hamjamiyatning ekologik boshqaruvdagi ishtirokini kuchaytirish kabi ijtimoiy vazifalarni ham bajaradi [5].

Biroq viloyat ekoturizm tizimida hal qilinishi lozim bo‘lgan muammolar ham yetarlicha. Infratuzilmaning ayrim hududlarda zaifligi, xizmatlar sifati bo‘yicha standartlarning to‘liq shakllanmagani, marketing yetishmovchiligi, ilmiy asoslangan boshqaruv tizimining to‘liq yo‘lga qo‘yilmaganligi ekoturizmni kompleks rivojlanishiga to‘sqinlik qilmoqda [6]. Shu bois, mavjud salohiyatni ilmiy asosda baholash, rivojlanish tendensiyalarini o‘rganish va barqaror ekoturizmni shakllantirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi.

Usullar

Maqolada quyidagi tadqiqot metodlari qo‘llanildi:

- **Adabiyot tahlili** – ilmiy maqolalar, hisobotlar va rasmiy saytlar o‘rganildi [7].
- **Rasmiy ma’lumotlar** – O‘zbekiston respublikasi va Jizzax viloyati turizm bo‘limi, davlat qo‘riqxonalarining statistik va rejalashtirish hujjatlari [2].
- **Maydon tajribasi** – avvalgi ekoturizm bo‘yicha konferensiya maqolalari tahlil qilindi [8].
- **Ijtimoiy-ekonomik baholash** – mahalliy aholi va turizm subyektlari o‘rtasida o‘zaro munosabat va iqtisodiy foyda imkoniyatlari baholandi [4].

Natijalar

Tabiiy-geografik salohiyat

- **Zomin milliy tabiat bog‘i:** 26 921 gektar, tog‘-o‘rmonlar, chuqur vodiylar, biologik xilma-xillik [3].
- **Forish tog‘lari va O‘smat o‘rmon massivi:** trek yo‘laklar, g‘orlar, arxeologik obyektlar [3].
- **Sangzor vodiysi:** tog‘-vodiy landshaftlari, ekologik kuzatuv yo‘laklari [3].

Ijtimoiy va iqtisodiy foyda

- Yangi ish o‘rinlari yaratilmoqda, kichik subyektlar soni oshmoqda [4].
- Mahalliy tadbirkorlik rivojlanmoqda: homestay, eko-mehmonxona, hunarmandchilik [5].
- Infratuzilma yaxshilanmoqda: yo‘llar, piknik hududlari, sayyohlik shoxobchalari [4].
- Aholi daromadi oshmoqda, ayniqsa tog‘li hududlarda yashovchi oilalar uchun turizm muhim iqtisodiy manbaga aylanmoqda [5].

Mavjud to‘siqlar

- Infratuzilma yetishmasligi, sanitariya va axborot belgilar [6].
- Mutaxassis kadrlar yetishmasligi: ekolog-gidlar, tog‘ yo‘lboshlovchilari [6].
- Monitoring tizimi sust [6].
- Marketing faoliyati past, xorijiy sayyohlar oqimi yetarli darajada emas [7].

Munozara

Jizzax viloyatidagi ekoturizm salohiyati juda keng va xilma-xil. Zomin milliy bog‘i, Forish tog‘lari va Sangzor vodiysi kabi tabiat maskanlari sayyohlarga nafaqat rekreatsion, balki ilmiy sayohat imkoniyatlarini ham taqdim etadi [3]. Biologik xilma-xillikni kuzatish, qush va hayvon turlarini o‘rganish, shuningdek arxeologik va madaniy ob’ektlarni ziyorat qilish orqali turizm faoliyati ilmiy va ekologik ahamiyatga ega bo‘ladi [4].

Ekoturizm orqali mahalliy aholi – ayniqsa qishloq va tog‘ hududlarida yashovchilar – ijtimoiy-iqtisodiy foyda olishi mumkin. Homestay (oilaviy mehmonxona), ekologik kamp-lagerlar, eko-mehmonxonalar orqali mahalliy tadbirkorlik rivojlantiriladi, bu esa oilaviy daromadni oshirishga xizmat qiladi [5].

Shu bilan birga, turizm infratuzilmasini (yo‘llar, axborot yo‘laklari, nazorat punktlari) takomillashtirish sayyohlar sonini oshirish va xizmat sifatini yaxshilash imkonini beradi [4].

Biroq barqaror rivojlanish va ekologik saqlashni ta‘minlash uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur. Jumladan, infratuzilma yetarli emas, mutaxassis kadrlar kam, ekologik monitoring tizimi sust ishlamoqda va marketing faoliyati past [6]. Mahalliy boshqaruv organlari va ekologik tashkilotlar orasidagi koordinatsiya yetarli emas, bu esa sayyohlik jarayonlarida resurslarning noto‘g‘ri boshqarilishiga olib keladi [7].

Tahlillardan ko‘rinib turibdiki, Jizzax viloyatida ekoturizmni rivojlantirish uchun raqamli monitoring va GIS asosida ekotizimlarni kuzatish, ekologik marshrutlar uchun limitlar va tartiblarni joriy etish, mahalliy boshqaruv va ekologik tashkilotlar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, xalqaro va milliy marketing strategiyalarini kuchaytirish muhimdir [8].

Xulosa

Jizzax viloyati ekoturizm nuqtai nazaridan katta va xilma-xil salohiyatga ega. Tabiiy landshaftlar, qo‘riqlanadigan hududlar, madaniy meros va mahalliy hamjamiyat tajribasi birgalikda ekologik sayohat yo‘nalishlarini yaratadi [3]. Ekoturizm nafaqat mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi, balki ekologik ongni oshiradi va turizm orqali ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi [4].

Homestay, ekologik kamp-lagerlar va eko-mehmonxonalar orqali oilaviy daromadlar oshadi, mahalliy hunarmandchilik rivojlantiriladi va hududning turizm salohiyati kuchayadi [5]. Shu bilan birga, infratuzilma va xizmat sifatini yaxshilash, ekologik nazorat tizimini kuchaytirish, marketing strategiyasini rivojlantirish orqali Jizzax viloyatini O‘zbekiston va Markaziy Osiyoda yetakchi ekoturizm markaziga aylantirish mumkin [6].

Barqaror ekoturizmni tashkil etish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim: ekotizimlarni raqamli monitoring qilish (GIS, dron nazorati), ekologik marshrutlar va turist oqimini tartibga solish, mahalliy boshqaruv va ekologik tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish, xalqaro standartlarga mos eko-mehmonxonalar va xizmatlarni rivojlantirish, milliy va xalqaro marketing kampaniyalarini kuchaytirish [7].

Agar ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilsa, Jizzax viloyati nafaqat O‘zbekiston, balki butun Markaziy Osiyodagi yetakchi ekoturizm markaziga aylanadi [8].

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. UNWTO. Tourism for Sustainable Development Report 2023. — <https://www.unwto.org>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–1356-son qarori: “2022–2026 yillarda turizmni rivojlantirish strategiyasi”. — <https://lex.uz>
3. Zomin milliy tabiat bog‘i rasmiy sayt — <https://zomin.natureareas.uz/change-language/en>
4. Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Ekologik turizm bo‘yicha ilmiy-uslubiy qo‘llanma. — <https://www.oir.gov.uz>

5. Mamatqulov A. va boshq. O‘zbekistonning tabiiy resurslari va turizm salohiyati. — Toshkent: Fan nashriyoti, 2021.
6. Nature Protected Areas Uzbekistan — https://natureareas.uz/zaamin_mtb
7. Openscience.uz: Zomin milliy bog‘ida ekoturizmni tashkil etish — <https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6211>
8. Travel & Tour World: Bakhmal District turizm daromadi — <https://www.travelandtourworld.com/news/article/bakhmal-district-in-jizzakh-region-of-uzbekistan-generates-six-million-us-dollar-in-tourism-revenue-in-this-year-with-sports-and-eco-tourism-growth/>

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL IQTISODIYOT VA IJTIMOY TADBIRKORLIKNING UYG‘UNLIGI

Mingboyeva Oydin Alisher qizi

O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali Iqtisodiyot va turizm kafedrası 1-bosqich magistranti,

E-mail: mingboyevaoydin04@gmail.com

Annotatsiya: Atrof-muhitning ifloslanishi, ijtimoiy muammolarning ortib borish fonida tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va jamiyatlardagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy, ekologik muammolarni hal qilish uchun ishlab chiqilgan va bugungi kunda ommalashib borayotgan sohalarni umumlashtirib turuvchi tushunchalar ijtimoiy soha tadbirkorligi va yashil iqtisodiyot tamoyilidir. Ijtimoiy tadbirkorlik- jamiyatlardagi ijtimoiy muammolarni hal qilishga qaratilgan, yashil iqtisodiyot esa iqtisodiy muammolarni tabiatga zararsiz, eko-tizim bilan hal qilishni ilgari suradi.

Kalit so‘zlar: Barqaror iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy tadbirkorlik, yashil iqtisodiyot, atrof-muhit, globallashtirish, ekologik muammo, bandlik.

Bugungi globallashtirish davrida, mamlakatning iqtisodiy holatini yaxshilash uchun mavjud muammolarni tabiatga va jamiyatga zarar yetkazmagan holatda hal qilish, aholi turmush darajasini yaxshilash bilan bir qatorda atrof-muhitni ham asrab-avaylash davlatlar oldida turgan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mavjud muammolarni hal etish uchun hozirda ommalashib borayotgan yashil iqtisodiyot strategiyasi va ijtimoiy soha tadbirkorligiga katta e‘tibor qaratilmoqda. Atrof-muhit ifloslanishi, dunyo aholisi orasida tabaqalanishning ortishi, ishsizlik kabi muammolarga faqatgina barqaror iqtisodiy rivojlanish orqali barham berish mumkin. Yashil iqtisodiyot va ijtimoiy tadbirkorlikni umumlashtirib turuvchi holat ikkisinin ham barqaror rivojlanishga xizmat qilishidir, shu sababli ham ularning uyg‘unligi iqtisodiy rivojlanishda o‘zining ijobiy ta‘sirini ko‘rsatadi.

XXI asr fan-texnologiyalarning yuqori sur‘atda rivojlanishi bilan, bir qatorda, jamiyatlardagi ijtimoiy va ekologik muammolarning ham shunga mos ravishda ortib borish asri desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Bugungi kunda dunyo bo‘ylab yashil iqtisodiyot va ijtimoiy tadbirkorlikning yaqqol namunasi bo‘lgan millionlab biznes